

Kitap Tahlili

Kitabın Künyesi: Ed. Evren Balta, Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2014. ISBN: 9789750516214.

Taner KARAKUZU*
İlker LİMON**

Uluslararası ilişkiler yazınında derleme kitap yayınları günümüzde gittikçe çoğalmaktadır. Bunun öncelikle müspet bir durum olduğunu belirtmekte yarar vardır. Belirli bir konu hakkında, belirli sorunsallarla örülmüş derleme kitapların, akademik verimlilik çerçevesinde ve farklı bakış açıları ile kaleme alınması, önem arz etmektedir. Derleme eser ortaklaşa yazılmış bir üründür, lakin Türk uluslararası ilişkiler disiplininde bu ortaklığın sadece dar bir akademik alanda belli başlı üniversitelere odaklanarak ahbap-çavuş ilişkileri temelinde işlediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Tahlili yapılan “*Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*” isimli eserin bu anlamda başarılı olduğunu söylemek doğru olacaktır. Bu eser, farklı akademik kurumlarda çalışan yirmi beş uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi akademisyenin ortak ürünü olarak, Evren Balta editörlüğünde derlenmiştir.

Eser, altı kısım ve yirmi üç bölümden oluşmaktadır. Birinci kısım “*Uluslararası İlişkilerin Temelleri: Tarih Kavram ve Teori*” ismiyle iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm Özlem Kaygusuz tarafından, “*Egemenlik ve Vestfalyan Düzen*” başlığı ile kaleme alınmıştır. Bu bölümde dünya devletler sisteminin temel mimarisi olan Vestfalyan düzenin, hangi tarihsel süreçler sonucunda ortaya çıkmış olduğu ve dünya çapında yayılmış olduğu sorularına yanıt aranmıştır. Ardından modern devletin ve devletler düzeninin temel ilkeleri ve özellikleri irdelenmiş, güçlü ve zayıf devlet kavramlarının ne olduğu tanımlanmıştır. Küreselleşme, 1990’lardan itibaren sosyal bilimlerin tüm alanlarını derinden etkilemiştir. Kavram üzerindeki tartışmalar “*21. yüzyılda devlet, küreselleşme ve egemenliğin dönüşümü*” başlığı altında tahlil edilmiştir. Uluslararası ilişkiler yazınında dünya siyasetinin yeni yapısı; küresel yönetim, kozmopolitan yönetim, postmodern düzen ya da Vestfalya sonrası gibi terimlerle adlandırılmıştır. Yazar, “*Post-Vestfalyan düzen*” başlığını seçerek bu düzenin, Vestfalya sonrası düzen, temel aktörler ve süreçler bağlamında Vestfalyan düzenden büyük ölçüde farklılaşmış bir düzen olduğunu belirtmektedir.

“*Uluslararası İlişkilerin Hukuku: Vestfalyan Sistemden Küreselleşmeye*” ikinci bölümün konusunu oluşturmaktadır. Erdem Denk, tarafından yazılan bu bölümde modern uluslararası hukukun tarihsel arka planı ve ortaya çıkış dinamikleri, ana karakteristikleri, modern uluslararası hukukun küresel hukuka dönüşüm süreci ve son olarak ta küresel hukuk tartışmalarının ayrıntıları ve olası yönleri analiz edilmiştir.

İkinci kısım “*Küresel Siyasetin Teorik Öncülleri*” başlığı ile yedi bölüme ayrılmıştır. “[...] Uluslararası ilişkilerin, özerk bir disiplin olarak ortaya çıkışı 1919’da Aberystwyth’teki Wales Üniversitesi’nde aynı adla kurulan kürsüye dayandırılır. Uluslararası ilişkilerin disiplin olarak yapısını Birinci Dünya Savaşı’nın ve sonrasındaki barış ve düzen arayışlarının şekillendirdiği düşünülür[...](s.81) Muhammed Ağcan’ın

*Öğr. Gör. Uzunköprü MYO, Trakya Üniversitesi ve ESBA Dergisi Yayın Koordinatörü, E-mektup: tanerkarakuzu@trakya.edu.tr

**Doktora Öğrencisi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Trakya Üniversitesi, ve ESBA Dergisi Yayın Koordinatörü, E-mektup: lim10ilker@windowslive.com

“*Sosyal Bilimler Felsefesi ve Uluslararası İlişkiler Teorisi*” başlıklı bölümü; uluslararası ilişkiler, teori ve sosyal bilimler felsefesi ilişkisi, uluslararası İlişkilerin disiplinler tarihi ve teorik sorunsalları, uluslararası İlişkiler teorisi ve sosyal bilim felsefesi temelleri, analiz seviyesi, yöntem, açıklama-anlama ve fail-yapı sorunu, pozitivism ve felsefi eleştirileri, hermenötik gelenek, eleştirel gerçekçilik ve ontolojik soruşturmanın önemi, temellilik eleştirisi ve siyasalın önceliği, felsefi çoğulculuk, teorik çeşitlilik ve uluslararası disiplin sorularına yanıt aramaktadır.

Mehmet Ali Tuğtan tarafından hazırlanan bölüm “Güç, Anarşi ve Realizm” başlığını taşımaktadır. Tuğtan, realizmi üç başlıkta sınıflamıştır. “ Birincisi, devletin bütüncül aktör olarak devlet adamında vücut bulan bir siyaset izlediği ve bu siyasetin temel düsturlarının insan doğasının ayrılmaz bir parçası olan güç siyasetinin kurallarına tabi olduğu anlayışını öne süren klasik realizmdir. İkincisi, uluslararası sistemi değişmeyen anarşik karakter ve aktörler arasındaki kabiliyet dağılımına bakarak inceleyen ve devletlerin eylemlerini yapısal kısıtlamalar üzerinden okuyan yeni gerçekçiliktir. Üçüncüsü, klasik realizmin yeniden yorumlanmasına dayanan ve Waltz’ın birinci ve ikinci imge olarak tanımladığı insan doğası ve devletlerin iç yapısına dair değişkenleri yapısal analizlerle birleştirmeye çalışan neoklasik realidir.” (s.111-112) Ayrıca Tuğtan, realizmin uluslararası ilişkiler yazınındaki önemi, realizmin idealizm eleştirisinin tarihsel sebepleri, realist yaklaşımların temel savları, başlıca konuları ve aldıkları eleştirilerin neler olduğuna değinmektedir.

Evren Çelik Wiltse eserin “*Liberalizm, İşbirliği, Kolektif Güvenlik ve Neoliberal Kurumsalcılık*” başlıklı bölümünü yazmıştır. Wiltse’ye göre: “Uluslararası ilişkiler disiplinindeki farklı ekollere baktığımızda, devletler arasındaki ilişkilerin uyumlu ve barışçıl olabileceği varsayımı ile hareket eden ekole, genel olarak ‘idealist/liberal paradigma’ adı verilmektedir” (s.135) Wiltse, bu bölümde, liberal uluslararası ilişkiler teorileri, kökenleri, temel varsayımlarını tarihsel arka planları ve aldıkları eleştiriler kapsamında değerlendirmektedir.

Bahar Rumelili eserde “*İnşacılık/ Konstrüktivizm*” başlıklı bölümü kaleme almıştır. Yazar bu bölümde ilk olarak inşacı akımın uluslararası ilişkiler, sosyal bilim ve siyaset teorilerindeki kökenlerini anlatmıştır. Ardından inşacı yaklaşımların temel kavram ve varsayımlarını örneklerle açıklamıştır. Daha sonra bu yaklaşımın evrimi ve ayrıldığı çeşitli türlerden bahsedilmiştir. Yazar, son olarak inşacı yaklaşımı uluslararası ilişkilerdeki çeşitli problemlere ve örnek olaylara uygulamıştır.

Funda Hülagü, “*Marksizm ve Eleştirel Teoriler*” başlıklı bölümün yazarıdır. Uluslararası ilişkilerdeki eleştirel teorilerin temel misyonlarını; hangi tarihsel koşullarda ortaya çıktığını ilkelerinin neler olduğunu analiz etmiştir. Ardından klasik Marksist metinlerin küresel siyasete nasıl baktıklarını, dünya sistemi analizinin temel özelliklerini, Neo-Gramsşyan okulun ana kavramlarını incelemiştir. Son olarak eleştirel teorilerin temel farklılık ve benzerliklerini ortaya koymuştur.

Bahar Rumelili’nin kaleme aldığı “*Batı Merkezilik ve Postkolonyalizm*” adlı çalışma yazarın bu bölümdeki ikinci çalışmasıdır. Bu bölümde ilk olarak uluslararası ilişkiler teorilerine yöneltilen çeşitli düzeylerde ve kapsamdaki dar görüşlülüğü aşma önerileri tartışılmıştır. İkinci kısımda, bu eleştiriler ışığında sosyal ve beşeri bilimlerin Batı-merkezciliğini hedef alan postkolonyal yaklaşımların uluslararası ilişkilere uygulamalarından örnekler verilmiştir.

İkinci kısmın son bölümü Özlem Tür ve Çiğdem Aydın Koyuncu’nun ortak çalışması olarak karşımıza çıkmaktadır. “*Uluslararası İlişkilerde Toplumsal Cinsiyet*” başlıklı bölümde toplumsal cinsiyet kavramı, feminist düşüncenin ortaya çıkışı, gelişimi ve

uluslararası ilişkiler alanına yansımaları, feminist yaklaşımların uluslararası ilişkilerin temel kavram ve kuramlarına yönelik eleştirileri, uluslararası ilişkilere yönelik farklı feminist yaklaşımlar ve uluslararası ilişkilerde feminist yaklaşımların sorunları ve disipline katkıları konuları ele alınmıştır.

Eserin üçüncü kısmı “*Küresel Güvenlik*” başlığı altında dört bölüme ayrılmıştır. İlk bölüm Sinem Akgül Açıkmeşe tarafından “*Güvenlik, Güvenlik Çalışmaları ve Güvenlikleştirme*” başlığı ile kaleme alınmıştır. Güvenliğin, 1940’larda Stratejik Çalışmalar adıyla doğduğu, zaman içinde uluslararası ilişkilerin alt-disipline dönüşerek uzun yıllar boyunca stratejik çalışmaların gerçekçi perspektifinin hegemonyasında kalarak günümüzde pek çok güvenlik teorisine ev sahipliği yapan anahtar bir kavram olduğu belirtilmiştir. Bu bölümde genel hatları ile güvenlik, güvenlik nasıl çalışılır, güvenlik çalışmalarında geleneksel anlayış, güvenlik çalışmalarında sorgulama, değişim, güvenlikleştirme yaklaşımı ve son olarak güvenlik çalışmalarında yeni yaklaşımların neler oldukları anlatılmıştır.

Evren Balta tarafından yazılan “*Uluslararası Savaş*” başlıklı bölümde “Savaş nedir? Savaşı ortaya çıkaran koşullar nelerdir? İnsanın doğası ve savaş arasında nasıl bir ilişki vardır? Devletler neden savaş yapar? Savaş toplumsal hayatın hiçbir koşulda değişmeyecek bir parçası mıdır?”(s.237) gibi soruların cevabı aranmıştır. Balta, bu sorulardan yola çıkarak, savaşın tanımı, modern savaşın ve devletin meşru şiddet tekelinin ortaya çıkışı, orduların yapısı, işlevleri ve zorunlu askerlik, 20. yüzyılda savaşın aldığı temel biçimler, kitlesel kıyım, militarizm, savaşın kuralları, savaş hukuku ve son olarak ta uluslararası ilişkiler kuramında savaşın temel nedenleri gibi konuları irdelenmiştir.

Aslı Çalkıvık, tarafından “*Soğuk Savaş ve Sonrası Güvenlik Siyaseti*” başlıklı bölüm hazırlanmıştır. Bu bölümde; güvenlik siyaseti Soğuk Savaş dönemi güvenlik siyaseti, yeni dünya düzeni, küreselleşen güvensizlikler gibi konularına odaklanılmıştır. Bu kısmın son bölümü Nil Şatana tarafından “*İç Çatışma, Nedenler, Mekanizmalar, Aktörler*” başlığıyla değerlendirilmiştir. Yazar, iç çatışmaların neden bir devletin iç sorunu olarak kalmayıp uluslararası ilişkiler sorununa dönüştüğünü, iç çatışmaların sebep ve sonuçlarını çeşitli örnek olaylar üzerinden incelemiştir.

Eserin dördüncü kısmı “*Küresel Siyasette Normlar, Kurumlar, Süreçler*” başlığıyla üç bölümde incelenmiştir. Gencer Özcan, “*Dış Politika Analizi*” isimli ilk bölümde dış politika analizi, farklı dış politika anlayışları ve dış politika analizleri çalışmalarının tarihsel gelişimi üzerinde durmuştur. Yazar, son olarak günümüzde dış politika analizi çalışmalarının durumu üzerinde genel bir değerlendirme yapmıştır. Deniz Kızılsümer Özer, insan hakları kavramı ve gelişimi, dış politikada insan hakları, insan haklarının uluslararası düzeyde korunmasına ilişkin girişimlerin tarihçesi, insan haklarının Birleşmiş Milletler Örgütü bünyesinde korunması, insan haklarının bölgesel düzeyde korunması ve hükümet dışı örgütler ve insan haklarını “*İnsan Haklarının Uluslararası Düzeyde Korunması*” başlığı altında değerlendirmiştir. Bu kısmın son bölümü “*Uluslararası Örgütler*” başlığıyla İnan Rüma tarafından kaleme alınmıştır. Rüma, devletler tarafından oluşturulan ancak kendilerini oluşturan devletlerden farklı ve sürekli bir iradeye sahip oluşumlar olarak tanımladığı uluslararası örgütleri; uluslararası ilişkiler kuramları, bu örgütlerin tarihsel gelişimi, dünya siyasetindeki işlevleri üzerinden değerlendirmiştir.

“*Küresel Siyasal İktisat*” eserin beşinci kısmını oluşturmakla birlikte iki bölüme ayrılmıştır. Cemil Boyraz, “*Küresel Üretim, Ticaret ve Finans*” başlığını üç aşamada incelemiştir. İlk olarak üretimin küreselleşmesi, ikinci olarak ticaretin küreselleşmesi ve üçüncü olarak ta küresel finans sisteminin gelişmesi gibi konuları incelemiştir. Son olarak,

güncel bir konu olan, küresel ekonomik sistemin geleceğiyle ilgili tartışmaların yoğunlaştığı küresel kriz ve etkileri üzerinde durmuştur.

İkinci bölüm, Ali Rıza Güngen tarafından “*Kalkınma, Eşitsizlik ve Yoksulluk*” başlığıyla kaleme alınmıştır. Bu bölümde II. Dünya Savaşı sonrasında kalkınma anlayışındaki değişim, kalkınma stratejileri ve uluslararası siyasal iktisadi dönüşümler incelenmiştir. Klasik emperyalizm tartışmalarının, disiplin için ve küresel eşitsizlikler bakımından önemi vurgulandıktan sonra kalkınma tartışmasına geçilmiştir. Bretton Woods sisteminin çöküşü ve Keynesyen ekonomi politikalarının reddedilmesi sonrasındaki dönemde sıklıkla yaşanan iktisadi krizlerle sermaye hareketleri arasındaki bağlantıya işaret eden yazar, uluslararası alandaki eşitsizliklerin ortaya çıkışını ele almıştır. Bu tartışmalarla ilişkili bir şekilde değişen yoksullukla mücadele anlayışlarına değinilmiştir. Küresel eşitsizliğin neoliberal dönüşüm ve küreselleşme sonucunda yoğunlaştığı vurgulanmıştır.

Eserin son kısmı “*Küresel Siyasette Süreklilik ve Değişim: Temel Sorunlar, Yeni Tartışmalar*” başlığıyla kaleme alınmıştır. Bu kısım beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm İbrahim Mazlum tarafından “*Küresel Siyaset ve Çevre*” ismiyle hazırlanmıştır. Bu bölümde, küresel çevre siyasetinin doğası, temel dinamikleri, aktörleri ve kuramsal bakımdan yaşanan tartışmalar incelenmiştir. Çevrenin ve çevre sorunlarının neden küresel siyasetin konusu içinde değerlendirilmesi gerektiği sorusundan yola çıkılarak küresel çevre siyasetinin kısa bir tarihçesi verilmiştir. Ardından, küresel çevre siyasetinin baş aktörleri olarak görülen devletlerin eylemleri uluslararası çevre konferansları örneklerinden yola çıkılarak incelenmiştir. Devletlerin dışında yer alan diğer küresel ve ulusal aktörlerin küresel çevre siyasetindeki yeri bir sonraki çözümleme konusunu oluşturmuştur. Son olarak, küresel çevre siyasetinin niteliğini, temel sorun alanları, bu konudaki işbirliği dinamiklerini ve çevre sorunlarının küresel sosyo-ekonomik yapılarla ilişkisini kuramsallaştıran yaklaşımlar tartışılmıştır.

“*Ulus Devletlerde Vatandaşlık ve Kimlik*” başlıklı bölümü Zeynep Kadirbeyoğlu ve Bilgesu Sümer ortaklaşa kaleme almışlardır. Vatandaşlık, kimlik ve aidiyet kavramları tarihsel arka planıyla açıklanmıştır. Yine; ulus-devlet ve vatandaşlık ilişkisi, farklı vatandaşlık uygulamaları, çeşitli kimlik talepleri, ulus-devlet ve toplum ilişkisi, son olarak Türkiye’de vatandaşlık algısı bu bölümün önemli konuları olarak karşımıza çıkmaktadır. Deniz Sert, eserde “*Küresel Hareketlilik ve Göç*” bölümünün yazarıdır. Yazar, bu bölümde; küreselleşme çağında göçün önemini ve günümüz göç anlayışını belirlemiş önemli tarihi olayları okuyucuya aktarmıştır. Ayrıca insanların neden göçettiği, göçmenin kim olduğu, farklı göçmen grupları, devletlerin göçü nasıl yöneteceği, göç ve kalkınma arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Özge Onursal Beşgül, “*Yerelleşme, Bölgeselleşme ve Bütünleşme*” başlığı altında, bölgeselleşme kavramının tanımını yaparak Avrupa Birliği’nin (AB) tarihçesini ve kurumlarını, Avrupa Birliği’nin bölgesel işbirliği projelerine katkısını ele almaktadır. Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) ve Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) gibi diğer bölgesel işbirliği projeleri üzerinde de durulmuştur. Eserin son bölümü Ayhan Kaya tarafından, “*Küreselleşme, Kozmopolitanizm ve Post-Vestfalya Düzeni*” başlığı ile yazılmıştır. Küreselleşme kavramına siyasal, sosyal, iktisadi, askeri ve kültürel süreçler bakımından yaklaşılacak bu bölümde, küreselleşme süreçlerinin dönüştürdüğü aidiyet biçimleri, yurttaşlık kavramı, birey-ulus ilişkisi, siyasal yönetim biçimleri ve ulus aşırı düzlemde giderek kozmopolitan bir nitelik kazanan gezgin yurttaş kavramı ele alınmıştır.

Bu kitap, uluslararası ilişkiler alanında çalışan araştırmacı ve öğrenciler için iyi bir kaynak olmasının yanında, birçok farklı görüşü içinde barındırması açısından özgün bir eser olarak değerlendirilmesi doğru olacaktır. Eserin güçlü yanı farklı öğretim

kurumlarında görev yapan akademisyen ve araştırmacıların bir araya gelerek değişik bakış açıları doğrultusunda eseri oluşturmuş olmalarıdır. Bununla birlikte eserde fazla yazar olmasına karşın konu bütünlüğünün sağlanmış olması önemlidir. Çok yazarlı derlemelerde ortaya çıkan dil ve üslup farklılıkları bu eserin de zayıf yönünü oluşturmaktadır. Eser'in Türkiye'de tanınırlık yönünden güçlü bir yayınevinden çıkması okuyucu ile bulaşmasını olumlu yönde etkileyecektir. İsmi geçen eserin reklam çalışmalarının iyi yapılmış olduğu ve esere ait bir internet sitesinin (<http://www.kureselsiyaset.com>) var olması eserin geniş kitlelere ulaşmasına katkı sağlayacaktır.